

LLUM I OMBRA

Isidor Cònsul

Presentar la poesia de Jordi Pàmias encara demana una tombarella prèvia de situació. Fa quaranta anys, quan començava a escatir versos amb consciència professional, l'edició en català tot just sortia de les catacumbes imposades per la nit del franquisme. Érem lluny de la quasi normalitat de l'edició actual i el fet de publicar -encara més si es tractava de poesia i el poeta era novençà- solia convertir-se en un camí costerut llarg i difícil. Els originals feien cua a les editorials i molts bons llibres havien de suportar, estoics i pacients, anys de forçada convalescència silenciosa al fons del calaix.

Aquest temps de precarietat, que s'allargà fins a mitjan de la dècada dels setanta, contribuí al desgavell cronològic de moltes trajectòries literàries, entre les quals la de Jordi Pàmias. Fent un compte mal tallat, només la meitat de la dotzena i escaig de llibres de poesia que ha publicat han sortit al carrer en el temps que tocava; l'altra meitat, en bona lògica els més primerencs, ho han fet més aviat de trasantó i sovint a remolc d'un premi. Aquest desordre entre el temps de creació i el d'edició ha desorientat la recepció crítica del nostre poeta i no és estrany que la seva obra s'hagi vist, alguna vegada, com una trajectòria ondulant i entre ziga-zagues d'inseguretat quan, de fet, es tracta d'una poètica que es mou segura pels topants d'una enorme coherència interior. Poso un parell d'exemples que em semblen clars: *Cançons de la nit benigna* i *Clam de la neu* són dos llibres anteriors a *Flauta del sol* (1979) [Premi Carles Riba, 1978] i dues obres que en preparen l'arribada. En certa manera, el llibre guardonat amb el Carles Riba de 1978 és una astuta síntesi dels camins oberts per aquests dos llibres anteriors, però tots dos -ai las!- es publicaren anys després de *Flauta del sol*. No ha estat fàcil, per aquesta raó, llegir la coherència que els ordenava en el seu temps de creació. Un altre exemple és el volum *Entre el record i el somni*, la primera redacció del qual reula fins als primers anys seixanta, però no es va publicar fins al 1992, gairebé trenta anys després, aprofitant el coixí del Premi Ciutat de Palma i l'esforç d'una revisió per part del poeta¹.

UNA TRAJECTÒRIA COHERENT

L'estrat més matiner de la poesia de Jordi Pàmias té flaires de cuina neoromàntica

¹En endavant, quan la diferència entre creació i edició és molt evident, poso entre claudàtors l'any de redacció i entre parèntesi, com és usual, el d'edició.

i s'ajoca en els contorns d'un parell de llibres - *Entre el record i el somni* [1963] (1992) i *Ofrena de l'hora grisa*² [1963] (1982) - fins arribar a un segon estrat que el féu entroncar, bé que de manera epigonal, amb els corrents i l'estètica del *Realisme històric*. Sobre l'argila dels primers versos, el poeta incorporà detalls de quotidianitat, girs de voluntat èpica i el retomb d'una ullada crítica segons com ho indicaven els cànons d'una tendència militant teoritzada per Josep M. Castellet i per Joaquim Molas en la polèmica antologia de 1963, *Poesia catalana del segle XX*. Així es bastiren els cercles concèntrics del volum *La meva casa*³ (1972), continuats a *Cansada veu*⁴ i en un tercer lliurament bandejat, d'entrada, pel poeta, *Memòria d'un temps empresonat*⁵ [1973-74] (1986).

Tots dos llibres (*Cansada veu* i *Memòria d'un temps empresonat*) s'allargaven com a textos de frontera entre el cànon de compromís i denúncia del *Realisme històric*, i la presència de registres nous que intensificaven punts d'angoixa existencial i cantaven, en sentit contrari, la joia per la plenitud de l'amor. És per aquest camí que la poesia de Jordi Pàmias ha arribat fins al seu estrat més consistent i madur: el que l'ha dut a posar lirisme interior en aquesta doble tensió temàtica. *Cançons de la nit benigna* [1975] (1980) participa amb eficàcia d'aquesta dualitat i si els seus primers moviments roden per una inquietat geografia de dolor, el volum acaba amb un esclat de goig i intensitat amorosa. Els dubtes, però, continuen i *Clam de la neu* [1977] (1986) es concreta com el llibre potser més sever d'aquesta tongada. Però l'eficàcia del contrapunt s'identifica de nou a *Flauta del sol* (1979), *Lluna d'estiu* (1985) i *Amfora grega* (1985), i en els volums de continuïtat fins ara mateix, *El camí de ponent* (1990), *L'alegria velada* (1992), *La plana verda* (1994) i *Fuga del mil·lenni* (2000).

UNA GEOMETRIA EXISTENCIAL, AMOROSA I MÍTICA

L'any 1985, en el pròleg que Jordi Pàmias em va demanar per a *Amfora grega*, vaig

² El llibre va romandre inèdit fins que, revisat minuciosament per l'autor, es publicà en el primer lliurament de l'*Obra Poètica*, *El foc a la teulada* (*Obra Poètica I*). Llibres del Mall, 1982.

³ *La meva casa* és un llibre escrit l'any 1965 i guanyà el premi Joan Salvat-Papasseit en el 1969. Fou editat per Josep Pedreira a Les Quatre Estacions el 1972.

⁴ *Cansada veu* és el títol definitiu d'un recull que, en la seva primera edició portava el de *Fantasia per a ús de la gent sàvia i altres poemes*. Les Quatre Estacions. Barcelona, 1974. Es un recull que aplega, de fet, poemes que pertanyen a *La meva casa* i altres escrits entre 1966 i 1972.

⁵ El títol primer, amb l'obra encara inèdita, era *Acta i record d'un temps empresonat*. Després de sotmetre'l a una profunda revisió, Jordi Pàmias el va incloure al segon volum d'*Obra Poètica*: *La nit en el record* (*Obra Poètica II*). Llibres del Mall. Barcelona, 1986.

mirar de definir les coordenades de l'estrat més madur de la poesia de Jordi Pàmias en el joc d'una geometria existencial, amorosa i mítica. Mirava de concretar-ho en la figura d'un triangle metafòric, el vèrtex superior del qual era senyorejat per un malestar existencial que s'entestava a buscar solucions per als interrogants obscurs de l'existència i els problemes de la derrota del viure. Per defensar-se'n, i també per apaivagar els estralls devastadors d'aquests cops d'angoixa, el poeta havia sabut arrecerar-se en el suport de dos caminadors d'enorme eficàcia: cantar la joia d'una intensa experiència amorosa i cercar aixopluc en el castell de records del mite de la infantesa. Aquest darrer element ha configurat la geografia d'un paradís perdut des d'on s'enyora, sobretot, la solidesa dels murs de la casa pairal que el defensaven del temps inclement. El mite fluïa, i flueix encara, amb música melangiosa de records de la llar de Guissona, en la presència cada cop més boirosa dels pares i en la nostàlgia d'uns carrers i paisatges segarrencs que li han peixat l'ànima, des dels jocs d'infant fins als fràgils revolts de la maduresa.

En un dels darrers reculls, *L'alegria velada*, els caminadors que també fan de recer del filaberquí de l'angoixa s'han enriquit amb un tombant religiós que es reprèn del darrer tram d'*El camí de ponent*. En poemes com *L'esfinx* i *Suite del silenci*, Jordi Pàmias s'encarava a una única i terrible certesa, la de l'atzar i la mort, i reflexionava sobre el *llarg silenci de Déu, en un espai poblat d'enigmes*. Els versos de *L'alegria velada* tomben les dues afirmacions anteriors en un volum presidit per la necessitat d'encarar-se al silenci de Déu i combatre íntimament aquella única certesa de l'atzar i de la mort. Ho fa per la carcanada d'un discurs que li arriba de l'univers mitològic i de la poesia mística. *La plana verda* i *Fuga del mil·lenni* tanquen, per ara, un procés de més de quaranta anys de creació amb un exercici de síntesi, en el primer, i la potenciació d'una veu moral i reflexiva, en el segon.

Sembla clar que la trajectòria poètica de Jordi Pàmias ha consolidat la saó d'una lírica sempre mesurada i en equilibri, que sovint se'm presenta amb la civilitzada pulcritud noucentista d'un jardí anglès. S'hi marca la cura amorosa en el domini de les formes i també hi queden definits els perfils i les aromes de les plantes i flors que s'hi conreen. Versos que flueixen amb destresa per a deixar clara la construcció del poema en lliçons que freguen, sovint, el virtuosisme formal.

Isidor Cònsul